

כשר בכהנים וכו'.

כתב הרמב"ם בפירוש המשניות, והכהנים יפסלו במומין לא ברוב שנים שנאמר כל איש אשר בו וגו', ליום יפסלו בשנים לא במומים, שנאמר ומבן חמשים שנה ישוב וגו', והתורה הזאת אינה מכל המצות הנוהגות לדורות כמו שיתבאר לך בספרי במנין המצות, ולא נתחייבו בדין זה הלויים אלא בזמן המשכן ומשאיו אבל בשילה ובית עולמים לא יפסל לוי במומין, ואינו נפסל אלא בקול בלבד ר"ל כשיפסיד קולו ולא יפסל במום אחר כל עיקר, והכהן נפסל במום לא בקול, ולפיכך בכל זמן ימצא הפרש בין הלויים והכהנים והכשר באלו פסול באלו. עוד כתב החתם סופר דמלשון הרמב"ם בפירוש המשנה הנ"ל שכתב שיפסיד הקול, משמע מרוב זקנה, דאילו המופסד בתחלת ברייתו הוה מום אפילו בכהנים.

ומה שכתב הרמב"ם והתורה הזאת אינה מכל המצות הנוהגות לדורות כמו שיתבאר לך בספרי במנין המצות, זהו שיטתו בספר המצות [שרש ג'] דלאו דלא יעבוד עוד בטל לגמרי משעברו הירדן, והרמב"ן [שורש ג' מספר המצות] ס"ל דודאי ולא יעבוד עוד היא מצוה הנוהגת לדורות, אך במדבר שהיה רוב עבודה בכתף, כל שהגיע לחמישים ואינו ראוי לעבודת משא נפסל נמי לשיר, מה שאין כן בשילה ובית עולמים שלא היה מצוי עבודת משא רק לעתים רחוקות למלחמה או שהסיעו הארון מנוב לגבעון ולבהמ"ק וכדומה, נהי שהיה מצות עשה בכתף ישאו ולא יעבוד עוד שלא ישא מי שהוא למעלה מחמשים, מ"מ לשיר לא נפסל בזה. וא"כ אתיא ברייתא כפשוטה דלויים פסולים בשנים למשא לעולם:

עוד פליגי, לרמב"ם נלקחה המצוה מלויים וניתנה לכהנים, ולרמב"ן לעולם היא בבני קהת אלא גם הכהנים הם בני קהת וכשרים. ולפ"ז כשר בכהנים, ר"ל עבודה המיוחדת לכהנים, פסול בעבודה המיוחדת ללויים, היינו משא, דגם הכהן פסול לה בשנים, ופסול בעבודה המיוחדת לכהנים כשר בעבודה המיוחדת ללויים, שכהן בעל מום כשר למשא.

וכתב החתם סופר דשיטת הרמב"ן מסתייעת מקרא דדברי הימים גבי דוד המלך עליו השלום במנותו הלויים מבן שלשים ומעלה, ושוב מצינו שנמנו מבן עשרים ומעלה, אע"כ אלו למשא אלו לשיר.

ומצאנו בזה עוד מחלוקת ראשונים, דרש"י בחומש ס"ל דלוי אינו פסול בשנים אלא למשא, אבל לשיר כשר, והרמב"ן שהבאנו לעיל פליגי ומייתי ספרי דס"ל כן דכל הפסול למשא פסול נמי לשיר. ועיין בחתם סופר מה שיישב את שיטת רש"י שלא תסתר מהספרי.

וז"ל הרמב"ם [הלכות כלי המקדש פרק ג' הלכה ח'], זה שנאמר בתורה בלויים ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש ממקום למקום, ואינו מצוה נוהגת לדורות, אבל לדורות אין הלוי נפסל בשנים ולא במומין אלא בקול שיתקלקל קולו מרוב הזקנה יפסל לעבודתו במקדש, ויראה לי שאינו נפסל אלא לומר שירה אבל יהיה מן השוערים. ע"כ.

מנה"מ דת"ר זאת אשר ללויים מה ת"ל לפי שנאמר ומבן חמשים שנה ישוב, למדנו ללויים שהשנים פוסלין בהם.

וכתב רש"י, לויים בשנים פסולים - פחות מבן שלשים ויותר מבן נ' כדכתיב זאת אשר ללויים וגו' זאת משמע מיעוטא. ע"כ. הרי שלוי פסול אף פחות מבן שלשים.

יכול אף בשילה ובבית עולמים כן ת"ל לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא, לא אמרתי אלא בזמן שהעבודה בכתף.

ופירש רש"י, יכול אף בשילה ובית עולמים, שאין עבודת לויים אלא שוערים ומשוררים יהו נפסלין בשנים. ע"כ. כלומר, דבמשכן נפסלו אף לשוערים מגזירת הכתוב. אמנם רש"י בחומש הביא לשון הספרי, ולא יעבוד עוד, עבודת משא בכתף, אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות וזהו ושרת את אחיו עם אחוהי כתרגומו. ע"כ. והרמב"ן שהזכרנו לעיל כתב, ולא יעבד עוד עבודת משא בכתף, אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות, לשון רש"י. אבל בספרי (בהעלותך ג) לא אמרו אלא מגיד שחוזר לנעילת שערים ולעבודת בני גרשון [ולא הזכיר לשיר] וכו'.

דלדעת הרמב"ן לא הוכשרו אלא למשא העגלות ונעילת שערים ולא לשיר.

והרמב"ם [הלכות כלי המקדש פרק ג' הלכה ז'] כתב, אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחלה, שנאמר זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה וכתוב אחד אומר מבן שלשים שנה, הא כיצד חמש ללמוד, ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש שנאמר איש איש על עבודתו. ע"כ. ולכאורה דבריו סותרים, שפתח בשלשים שנה וסיים דאינו נכנס לעבודה עד שיהיה איש, דהיינו בן שלש עשרה שנה.

וישב הכסף משנה ז"ל, ואיכא למידק דמשמע מהכא דמשיגדיל ויהיה איש כשר לעבודה, וזה סותר מ"ש למעלה שאינו נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים שנה. ויש לומר **דהתם לשיר שהיא חכמה גדולה וצריכה לימוד המוסיק"א והכא לשאר עבודות שאינם צריכות לימוד כגון הגפת דלתות וכיצא בהן. ועי"ל דהתם לשתהיה עבודה מיוחדת לו תמיד והכא מיירי לעבוד אי זה פעם במקרה דיקא נמי דלעיל כתב לעבודתו והכא כתב לעבודה.**

דף כ"ד ע"ב

עד כמה אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא עד שירתו.

וז"ל הרמב"ם [הלכות ביאת המקדש פרק ז' הלכה י"ב] ועוד יש שם שלשה מומין אחרים ואלו הן, הזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד, החולה כשהוא רועד מפני חוליו וכשלון כחו, אבל הטריפה כשר באדם ופסול בבהמה, וכן יוצא דופן כשר באדם ופסול בבהמה. ע"כ. הרי דכתב דפסול מרתת הוא משום מום, ונפקא מינה שפסול לעבודה אף בזמן שאינו מרתת, הואיל ונחשב כבעל מום. אמנם דעת התוספות [בבא קמא ק"י ע"א ד"ה דכי] דלא מצינו פסול שנים בכהן, ורק חכמים הם שנתנו בו שיעור הנ"ל, ובפשטות היינו מדרבנן.

בחולה ובזקן טמא, בילד ובבריא טהור וכו'. ילד עד כמה אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא כל שעומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו.

ויש לעיין האם צריך שיהיה גם זקן וגם חולה, או די באחד מהם לענין זה. וכן לענין שיעור

ילד, האם בעינו שגם ינעל וגם יחלוץ. והרמב"ם [הלכות שאר אבות הטומאה פרק ה' הלכה ז'] כתב, בעל קרי שטבל ולא הטיל מים קודם שיטבול כשיטיל מים טמא מפני צחצוחי שכבת זרע שאינן יוצאין אלא כשיטיל מים, בד"א **בחולה או בזקן** אבל ילד בריא טהור מפני שהוא יורה שכבת זרע בחזקה כחץ והיא כולה ננתקת מן האמה, עד כמה הוא ילד כל זמן שהוא עומד על רגלו אחת **ונועל או חולץ** מנעלו ואם אינו יכול לעשות כן מפני חוליו הרי זה חולה לענין זה. ע"כ. הרי שפירש שתי המימרות באו או ולא בעינן תרוויהו, ואף ילד חולה הרי הוא כחולה לענין זה.

ת"ר נתמלא זקנו, ראוי ליעשות שליח ציבור ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו.

ופירש רש"י שליח ציבור, לכל צרכיהם לתקוע שופר ולנדות ולמנות פרנס. ע"כ. דמשמע מלשון הגמרא דהם שני ענינים, שליח ציבור ויורד לפני התיבה. והרשב"א כתב, ופרש"י ז"ל דשליח היינו שממנין אותו שליח להלקות ולרדות ולהיות פרנס על הצבור, וכן ראוי לירד לפני התיבה להתפלל, ואינו מחזור, דההוא לאו ש"ץ הוא אלא שליח ב"ד. ועוד דאפילו ש"ץ הממונה על הכנסת לאו ש"ץ מיקרי בשום מקום אלא חזן הכנסת. אלא הכא חדא קתני **ראוי למנותו שליח צבור לירד לפני התיבה.**

והקשה הרשב"א דהכא משמע דאינו ראוי לירד לפני התיבה ולישא את כפיו עד שתתמלא זקנו, ואלו במגלה [כ"ד ע"ב] תנן קטן פורס על שמע אבל אינו יורד לפני התיבה ואינו נושא את כפיו עד שיביא שתי שערות, אלמא משהביא שתי שערות יורד לפני התיבה ונושא את כפיו אף על פי שלא נתמלא זקנו, ותירץ הרשב"א, **י"ל דהכא אינו ראוי קאמר כלומר אינו ראוי שימנו אותו הציבור עליהם בקבע ומשום כבוד הצבור אבל לישא את כפיו או לירד לפני התיבה לעתים בשלא מינוהו עליהם בקבע נושא ויורד לפני התיבה,** ובסדר רב עמרם ז"ל שהשיב רב נטרונאי גאון ז"ל כן, ראינו שזה שאמרו חכמים אינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו עד שתתמלא זקנו כן מצוה מן המובחר וכמה דאפשר למיהוי גברא מליא טפי עדיף מן ינוקא אבל ודאי במקום מבטל קדושה וברוך וימלך ויהא שמיה רבא וכו' אפילו בן

י"ג ויום אחד בדלא אפשר נעשה שליח צבור
וכו'.

וז"ל הטור [אורח חיים סימן נ"ג], ואין ממנין אלא מי שנתמלא זקנו, אבל מי שהביא שתי שערות יכול לירד לפני התיבה ובלבד שיהא באקראי, אבל למנותו אין ממנין אותו אפילו אם יש אחר ממונה אלא שממנה זה תחתיו להתפלל במקומו לעתים ידועים.

וז"ל א"א ז"ל בתשובה, ומה שכתבת שממנים חזן להתפלל כל השבוע קודם שנתמלא זקנו וסומכין על זה שיש להם חזן אחר שמתפלל בשבת וביום כניסה, טעות הוא, כי זה נקרא חזן קבוע שמנוהו להתפלל אף על פי שיש אחר שהוא ממונה, ודוקא באקראי ולא בממונה יכול להתפלל אחר שהביא שתי שערות. ע"כ.

וכתב הבית יוסף שם הרשב"א שכתב דאין ראוי קאמר כלומר אינו ראוי שימנו אותו הצבור עליהם בקבע הבוא משום כבוד הצבור, אבל לישא את כפיו או לירד לפני התיבה לעתים בשלא מינוהו עליהם בקבע נושא ויורד לפני התיבה. וכן כתב הרמב"ם [פרק ח' מהלכות תפלה ה"א] וזה לשונו, ומי שלא נתמלא זקנו, אף על פי שהוא חכם גדול לא יהא שליח צבור **מפני כבוד הצבור**, אבל פורס על שמע משיביא שתי שערות אחר י"ג שנה. עכ"ד. וכתב הב"י דלפי זה אם רצו הצבור למחול על כבודם נראה שהרשות בידם, אבל הרא"ש כתב בתשובה [כלל ד' סימן י"ז] שמי שלא נתמלא זקנו יכול להתפלל באקראי כאחד מבני העיר שמתפלל כשיעלה על לבו, ובלבד שלא יתמנה מפי הצבור או מפי שליח צבור הממנה אותו להקל מעליו ולהתפלל בעדו לשעות, וזהו שכתב רבינו אפילו יש אחד ממונה אלא שממנה זה תחתיו להתפלל במקומו לעתים ידועים **משמע שאע"פ שהצבור מוחלים על כבודם אין למנותו**.

וכתב עוד שם הב"י, והיכא שהוא גדול בשנים אלא שאינו בעל זקן אפשר דראוי להתמנות לשליח ציבור שכל שניכר בו שהגיע לכלל שנים שראוי להתמלאות זקנו נתמלא זקנו קרינן ביה.

ודעת התוספות בסוגיין דהא דת"ר נתמלא זקנו ראוי להיות שליח ציבור היינו ליעשות

שליח ציבור קבוע להתפלל בתעניות ומעמדות דוקא. ובסוף פרק לולב הגזול [סוכה מ"ב ע"ב ד"ה היודע] כתבו דהיא דסוגיין כגון ליעשות שליח ציבור קבוע וגם לירד לפני התיבה ביום הכפורים ובתעניות ובמעמדות.

ולהלכה [משו"ע והאחרונים], אין ממנין לש"ץ קבוע אלא מי שנתמלא זקנו אבל לא בפחות מכן שאין זה כבוד צבור, ואפילו ברצון הצבור אין ביכולתו להיות ש"ץ קבוע [ב"ח וט"ז סק"ב ועמ"א סק"ט], ובתענית צבור צריך להיות זקן ממש [שם], אך בכל השנה לא קפדינן אזקנה רק בעינן שיגיע לגבורת איש ולכן אף אם אין לו זקן כגון שבטבע אין לו גידול זקן כיון שהגיע לכלל שנים שאחר כיוצא בו נתמלא זקנו רשאי להיות ש"ץ קבוע. וזהו בקביעות, אבל באקראי לירד לפני התיבה מותר מיד שהביא שתי שערות, ובתענית צבור בעינן נתמלא זקנו גם כשמתפלל באקראי. וכן כ' שנה אפילו כשאין לו זקן ממנין אותו דאחר דרכו להתמלאות זקנו כשהוא בן כ', ואם היה לו זקן אפילו מעט אם הוא מבן י"ח ולמעלה קרינא ביה נתמלא זקנו, אבל בפחות מי"ח בעינן שיהיה לו הרבה שערות בזקנו. וכל זה הוא כשיש להשיג ש"ץ שנתמלא זקנו, אבל אם אין כאן מי שראוי להיות ש"ץ רק בן י"ג ויום אפשר למנותו.

ולדברי הביה"ל [ד"ה אבל, ובסעי' י"ב ד"ה אין ממנין] גם באקראי אין להקל אלא כשאין אחר שנתמלא זקנו או בן עשרים, אמנם כבר נתפשט המנהג להקל באקראי אפילו אפשר למצוא אחר שנתמלא זקנו. ויש הרוצים לומר שלענין תפילת המוספין אין לשלוח כלל לפני העמוד נער שלא נתמלאו לו עשרים שנה שעל פי דברי הירושלמי [פ"א דשקלים] אין ממשכנין אותו לשקלי ציבור שמהם היו קונין קרבנות המוספין, אמנם למעשה פסקין שאין חשש להקל בזה.

ובביה"ל [ד"ה יוכל] כתב בשם הפמ"ג שאפילו יתום בתוך שנת אבלותו על אביו או אמו לא ירד לפני התיבה בקביעות אם לא נתמלא זקנו, ורק לענין תפילת ערבית יש להקל אפילו בקביעות כיון דאין חזרת הש"ץ וכו', ובכמה מקומות נוהגין להקל בזה לתת לאבל להתפלל לפני העמוד כל התפילות כל י"א חודש כשהוא בן י"ג שנה ואילך אף שלא נתמלא זקנו. ובישיבות קטנות שרוב המתפללים נערים שלא נתמלא זקנם, פשוט שאין חשש לגשת

ש"ץ שלא נתמלא זקנו, אפילו בקביעות, אם הוא בן י"ג שנה.

ת"ר איש מזרעך לדורותם, מכאן אמר רבי אלעזר קטן פסול לעבודה ואפילו תם, מאימתי כשר לעבודה משיביא שתי שערות, אבל אחיו הכהנים אין מניחין אותו לעבוד עד שיהא בן כ'.

וברמב"ם [הלכות כלי המקדש פרק ה' הלכה ט"ו], כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה, אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן עשרים שנה, ואינו נכנס לעזרה לעבודה תחלה אלא בשעה שהלויים אומרים שירה. והשיג הראב"ד, ואינו נכנס לעזרה, א"א זהו טעות גדולה, שלא אמרו דבר זה במשנה אלא על לוי קטן שאינו ראוי לעבודתו אלא לשיר ומסניפין לאחיו הגדולים מפני שקולן דק ונותנין תבל בנעימה ואין עולין מן החשבון.

והמאירי כתב, אף על פי שביארנו על כהן שהוא כשר לעבודה משיביא שתי שערות אחיו הכהנים אין מניחים אותו לעבוד עד שיהא בן עשרים מפני שגנאי הוא להם להיות קטן עובד עמהם, ומ"מ אם התחיל אין נוטלין אותה מידו אלא גומר עבודתו ויורד, שהרי אף פסול סופרים אין כאן וכסתם הברייתא. ויש פוסקים כרבי פסול מדברי סופרים ואפילו התחיל נוטלין אותה מידו, אלא שאם עבד עבודתו כשרה:

אזיר כלי חרש טמא, וגבו טהור, אזיר כל הכלים טהור, וגבן טמא.

כתב הרמב"ם בפירוש המשניות, ומעיקר קבלתינו שכלי חרש אינו מטמא מגבו מחוץ לכלי אפילו נסמך בו ונגע בו השרץ או זולתו מן המטמאין הוא אינו מטמא מגבו, ואם נכנס לאוירו השרץ מבפנים אז נטמא ואפילו לא נגע הדבר הטמא כלל בגופו הואיל ונכנס לאוירו טמא, שנאמר וכלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, זהו דין כלי חרש בטומאה, אבל שאר הכלים הדבר בהם בהיפך, והוא שאם יפול הדבר הטמא אל אוירם ולא נגע בגופם כל עיקר אינן מטמאין, לפי שנאמר בכלי חרש תוכו, תוכו של זה ולא תוכו של אחר, ואם נגעה בהם הטומאה נטמאו ואפילו נגעה מבחוץ.

וכל הנ"ל הוא לענין קבלת טומאה, אבל אם נטמא מתוכו נטמא נמי גבו ומטמא אחרים. כן כתבו התוספות. עוד מצאנו בזה דעה בתוספות [שבת ט"ז ע"א ד"ה ה"ג] דמה שמצאנו דכלי חרש אינו מטמא מגבו אלא רק מתוכו, היינו דאם נטמא תוכו נטמא אף גבו, אבל אם נטמא גבו הרי גבו טמא ומטמא אכלין ומשקין, ותוכו אינו טמא. ודעת הרשב"ם שם בתוספות שכלי חרש אינו מטמא אחרים מגבו אפילו אם נטמא מתוכו.

ויש בנותן טעם להזכיר כאן את חקירת האחרונים בגדרי טומאת אויר כלי חרש, האם מה שכלי חרש נטמא מאוירו הוא שהתחדש בכלי חרש שאין הטומאה צריכה לנגוע משכלי, אלא כשהטומאה נוגעת באויר הרי היא כאילו נגעה בכלי עצמו, או שהוא דין מיוחד שטומאה שנמצאת בתוך כלי חרש מטמאה, ואינה מדין טומאה על ידי האויר. ותהיה בזה נפקא מינה באופן שאין השרץ ממש בתוך הכלי, כגון שהוא בחרץ שבדופן הכלי, שאז הוא נוגע באויר אבל הוא עצמו אינו ממש בתוך הכלי, האם יטמא את האכלין והמשקין שבחלל הכלי. ולפי חקירות אלו משתנה פירושן של כמה וכמה משניות במסכת כלים, ואין כאן המקום להאריך בזה, ותן לחכם ויחכם עוד.

דף כ"ה ע"א

תוכו ולא תוך תוכו, ואפילו כלי שטף.

ובפשטות אין זה דין מדיני חציצה, אלא כיון דהוי תוך אחר אין שם טומאה מכח הכלי החיצון, ונפקא מינה אם היה כלי השטף טמא, דאם הוא דין מדיני חציצה אין כאן חציצה, דכלי טמא אינו חוצץ בפני הטומאה באוהל המת, ואם הוא דין בפני עצמו של תוך, הרי סוף סוף הוא תוך כלי אחר. ורבינו חיים הלוי כתב להוכיח דהוא דין תוך, ואף כלי טמא מציל, דאינו מדין חציצה. אמנם ברש"י בסוגיין משמע שהוא מדין חציצה וכלי טמא לא יציל, דכתב וז"ל, תוכו ולא תוך תוכו ואפילו כלי שטף מציל, אם היה כלי מונח בתוך כלי חרש ופי הפנימי למעלה מפי החיצון כדמפרש בתורת כהנים ואוכלים ומשקין בפנימי וטומאה באויר החיצון אין האוכלין טמאין, דלאו תוכו דכלי חרש נינהו, אלא תוך תוכו ואפילו כלי שטף מציל, ולא מיבעיא פנימי אם גם הוא של

חרס דמציל, דכיון דאינו מיטמא מגבו לא נטמא וחוצץ בפני הטומאה שבאור החיצון אלא אפילו כלי שטף דמיטמא מגבו ואיכא למימר לא יחוץ בפני הטומאה מציל על האוכלין שבתוכו שהרי גם הוא לא נטמא וחוצץ דאי משום דנגע בחיצון חיצון ראשון הוא ואין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה וכו'. הרי דתלה הכל במה שאין הכלי מקבל טומאה מכלי החרס החיצון, וצ"ע.

טהור בכלי עץ טמא בכלי מתכות, טהור בכלי מתכות טמא בכלי עץ.

כתב הרמב"ם בפירוש המשנה, אבל כלי עץ אם היו הכלים שנגרו אותן ויש להן צורת כלים אלא שחסר יפויין, כגון הגרידה והחליקה והחדוד וחתוך קצוות החתיכות ולשום בהן בית יד אם לאותן כלים בית יד, הם גולמי כלי עץ ומקבלין טומאה. וכבר ביארנו בפירושו לאבות שגולם הוא חומר הדבר והן קורין להיולי כשאין לו צורה שלימה גולם ואלו גולמי כלי עץ מקבלין טומאה כמו שזכרנו, אבל פשוטי כלי עץ כגון הכסאות ולוחי הכתיבה והדומה להן מן הכלי שאין להן בית קיבול לקבל בו שום דבר נגר אינן מקבלין טומאה מדאורייתא:

והדבר בכלי מתכות להיפך, והוא שגולמי כלי מתכות כמו כלי הזהב והכסף והנחשת והדומה להן שלא שלמה מלאכתן טהורין, רוצה לומר שאינן מטמאין, ופשוטי כלי מתכות כמו סייפין והשפוד והדומה להן מקבלין טומאה.

דף כ"ה ע"ב

החייב בשקדים המרים פטור במתוקים, החייב במתוקים פטור במרים.

כתב הרמב"ם בפירוש המשנה, וכבר ביארנו במסכת מעשרות שהדברים שחייבים במעשרות אינן חייבים בכך עד שיהא ראוי לאכילה, אבל אם עדיין הם פגין לא, והשקדים המרים כשהן קטנים קודם בישולן הן ראויין לאכילה לפי שאינן מרין עד שיתבשלו, ולפיכך חייבין במעשר כשהן פגין וכשנגמרים אינן חייבין במעשר והשקדים המתוקים בהיפך לפי שכשהן פגין אינן ראויין לאכילה ואינן חייבין במעשר ואם נתבשלו והגיעו לעונות המעשרות חייבין במעשר.

האחין השותפין, כשחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה, כשחייבין במעשר בהמה פטורין מן הקלבון.

זו גירסת רש"י, ולשיטתו הדינים המיוחדים שנאמרו כאן במשנה הם רק באחים שהם שותפים מכח תפוסת הבית, אבל אין שום הלכה כזו בסתם שותפים. אולם הרמב"ם [הלכות בכורות פרק ו' הלכה י"ן כתב, הלוקח טלאים שנולדו בשנה זו או שנתנו לו במתנה הרי הם פטורים מן המעשר עד שילדו ברשותו, לפיכך **השותפין שנשתתפו** בבהמות והביא זה מאה טלאים וזה מאה טלאים וערבום ונשתתפו בהן הרי המאטים פטורים מן המעשר שכל טלה מהן כמכור, **וכן האחים שירשו טלאים מאביהם** הרי הן פטורין מן המעשר, אבל הנולדים להם בשותפות לאחר מכאן מאלו הבהמות בין לשותפין בין לאחים חייבין במעשר, וכן אם היו שותפין במעות וקנו בהמות ממעות השותפות והאחים שקנו בהמות ממעות הירושה הרי הנולדים מהם לאחר מכאן חייבין במעשר שהרי ברשותן נולדו והרי הן כאיש אחד, חלקו האחים והשותפין אחר שנולדו להן הבהמות ברשותן וחזרו ונשתתפו הרי אלו פטורין מן המעשר, שבשעה שחלקו נעשו הכל לקוחין והלקוח פטור וכשחזרו ונשתתפו הרי נשתתפו בבהמות ועדיין לא ילדו להן ברשותן אחר שיתוף זה השני, ואף על פי שחלקו גדיים כנגד גדיים וטלאים כנגד טלאים ועשרה כנגד עשרה הכל פטורין מן המעשר והרי הן כלקוחין.

[הלכה י"א] **האחין והשותפין** שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמה חייבין במעשר שעדיין לא נעשו הבהמות לקוחין, אבל אם חלקו הבהמות אף על פי שעדיין לא חלקו הכספים הרי אלו פטורין.

ולענין שקלים כתב הרמב"ם [הלכות שקלים פרק ג' הלכה ד'], **האחין שעדיין לא חלקו** מה שהניח להם אביהם, **וכן השותפים שנתנו שקל על ידי שניהם** פטורין מן הקלבון, במה דברים אמורים בשותפין שנשאו ונתנו במעות השותפות ונשתנה עין המעות, אבל אם הביא זה מעותיו וזה מעותיו וערבום ועדיין לא נשתנו המעות ולא הוציאום הרי אלו חייבין בקלבון. נשאו ונתנו ואחר זמן חלקו וחזרו ונשתתפו חייבין בקלבון עד שינשאו ויתנו בשותפות זו האחרונה וישתנו המעות. והשיג הראב"ד, וכן

ביניהם והפרידום, אבל תוקעים שניהם
בנשימה אחת.

דף כ"ז ע"א

פרק שני

השוחט אחד בעוף ושנים בבהמה שחיטתו כשרה.

[יורה דעה סימן כ"א] כמה הוא שיעור השחיטה של
הקנה והושט, השחיטה המעולה הוא שישחוט
שניהם בין בבהמה בין בעוף, ולזה יתכוין
השוחט לכתחלה, ובדיעבד אם שחט רוב אחד
מהם בעוף ורוב שנים בבהמה וחיה שחיטתו
כשרה, ולכן אמרו במשנתנו **השוחט אחד
בעוף ושנים בבהמה שחיטתו כשרה ורובו
של אחד כמוהו** ואמרו בגמרא דלכן תני לשון
דיעבד משום דלכתחלה צריך לשחוט כולו ולא
רובו וגם בעוף צריך לכתחלה לשחוט שני
הסימנים כולם, ולכן יש לכל שוחט ליזהר מאד
בזה דאין זה מחומרת הפוסקים אלא מעיקר
דינא דמשנה וגמרא.

ומבואר בגמרא דצריך לשחוט בכל סימן רוב,
ולא חשבינן הרוב בכלל, כגון ששחט בבהמה
סימן אחד בשלימות וסימן אחד מחציתו, וכן
בעוף כששחט שני חצאי הסימנים, אף על גב
דבכולל יש יותר מרוב, טריפה, דהכי אגמריה
רחמנא למשה רבינו שחוט רובא מכל סימן
וסימן בבהמה ורוב אחד מן הסימנים בעוף.
ומכל מקום בעוף הכשירו בין בקנה לבדו בין
בושט לבדו.

ואמרו בגמרא לקמן [כ"ט ע"א] דבשחיטה בעינן
רוב הנראה לעינים, ומשמע דלא סגי ברוב
שע"י מדידה אלא שהעין תראה שנשחט רוב
הסימן, וכן משמע קצת מלשון רש"י שכתב
כלומר רוב גמור שהוא ניכר. אמנם בראשונים
מפורש לא כך, דהרמב"ם [פ"א הלכה י"ן כתב, אף
על פי שלא שחט מכל אחד מהן אלא יתר על
חציו כחוט השערה ה"ז כשרה וכו'. עכ"ל. וכ"כ
הרשב"א והר"ן, וכן כתבו הטור והש"ע, וכן
איתא להדיא בתורת כהנים וז"ל, להבדיל בין
הטמא ובין הטהור, אין צ"ל בין פרה לחמור
והלא מפורשין הן, אלא בין שנשחט רובו של
קנה לנשחט חציו, וכמה בין רובו לחציו מלא
השערה. עכ"ל. ומה שאמרו בגמרא רוב

השותפין שנתנו שקל על ידי שניהם פטורין מן
הקלבון. א"א, לא מצאתי לזה שרש לא בגמרא
ולא בתוספתא ולא בירושלמי, ואני אומר
שהטעהו מה שראה במקצת ספרים האחין
והשותפין, והוא טעות סופרים ואינו כן אלא
האחין השותפין.

[הלכה ה'] האחין והשותפין שהיה להן בהמה
וכספים וחלקו בכספים חייבים בקלבון, אף על
פי שעדיין לא חלקו הבהמה, חלקו הבהמה
ולא חלקו הכספים פטורין מן הקלבון עד
שיחלקו הכספים ואין אומרין הרי הם עומדין
לחלוקה.

ולפי הנ"ל מצאנו חילוק בין שיטת רש"י
והרמב"ם, דרש"י אין שום דין מיוחד
בשותפות, ולעולם פטורים ממעשר בהמה
וחייבים בקלבון, ולרמב"ם כל מה שבא מכח
השותפות, בהמות שילדו או כספים שיריחו
הרי הם פטורים מן הקלבון וחיובים במעשר
בהמה.

דף כ"ו ע"ב

יום טוב שחל להיות בע"ש תוקעין ולא מבדילין וכו', היכי תוקע.

דהיה פשוט להם שצריך להיות הבדל בין
תקיעה רגילה בערב שבת לתקיעה בערב
שבת שחל בו יום טוב. וכתב רש"י דבעי שינוי
משאר ערבי שבתות שהרי אין קדושה
הנכנסת חמורה מקדושה דיוצאה כל כך. ע"כ.
וצריך להבין מה בכך שדרגת החומרה היא
פחותה, הרי אין תוקעים אלא להבדיל את
העם ממלאכות האסורות, ומה לי בכך שיום
היוצא קדוש אף הוא, וכי מי שיבשל בשבת
שאחרי יום טוב אינו חייב סקילה. וצריך לומר
דאין הכי נמי, אלא שעשו היכר זה מפני כבוד
יום טוב, דלא להשוותו לשאר ימים שהם חול
גמור, ולכן עשו היכר זה.

ולפי זה יש לבאר מה שאמרו בזה שתי
שיטות, **אמר רב יהודה תוקע ומריע מתוך
תקיעה, ורב אסי אמר תוקע ומריע בנשימה
אחת.** דצורת תקיעה זו באה לרמוז כי שניהם
קדושים, ולדעת רב יהודה עושה את התקיעה
והתרועה בבת אחת, לומר שניהם המשך
אחד, ולדעת רב אסי עשו הבחנה כל שהיא

הנראה לעינים צריך לומר שפירושו דבעינן רוב ממש שע"פ מדידה יהיה רוב והכל יראו שזהו רוב ולא נצטרך לבינת הלב [רשב"א וטור] וגם ברש"י אפשר לבאר כן.

אמנם יש מהאחרונים [ט"ז ופר"ח] שפקפקו בזה, וכן משמע קצת בחלק מהראשונים, וכתב התבואות שור שהמנהג במדינות אלו שלא להכשיר כ"א ע"י רוב גמור. מיהו זהו ודאי אם לא בדק בסימנים מיד לאחר שחיטה אלא לאחר מקצת זמן ומצא שהרוב הוא רק כחוט השערה, אז פשיטא דאין להתיר אפילו בהפסד מרובה, דזה המשנה יכול לבא בקל ע"י פירכוס והוא שכיח ותלינן בדבר המצוי ויש לאסור מדינא אפילו להמתירים במשנהו [כרתי ופלתין]:

מבואר לקמן [ל' ע"א] דרובו של סימן א"צ שיהיה במקום אחד, אלא אפילו אם מפסיק בין השחוט מקום שאינו שחוט, אם כשנצטרף המקומות השחוטים יהיה רוב בהקיפו של הסימן שחיטתו כשרה, וזהו שאמרו לקמן שם, **השוחט בשנים ושלשה מקומות שחיטתו כשרה**, והיכי משכחת לה, כגון שהתחיל לשחוט ונתהפך הסימן וגמרה שם, ובין שני החתכים יש רוב כשרה, בין בקנה בין בושט. ולא מיבעיא אם שני החתכים שוים בהיקף אחד, אלא אפילו אחד לצד הראש והשני לצד מטה כשר כשהם בהיקפו של סימן, דאם אינם בהיקף אחד, כגון שכל החתכים לצד מעלה או כולם לצד מטה אין זה כלום דרובא בעינן בהיקפו, ומבואר שם בגמרא דאין חילוק בדיון זה בין כשאדם אחד שחט בשני המקומות ובין ששני בני אדם שחטו בשני סכינים, ואין חוששין דילמא סמכי אהדדי ולא יהיה רוב בין שניהם, רק באדם אחד יש ליזהר שלא יהיה הפסק כשיעור שהיה בין חתך לחתך.

ואמרו שם [ע"ב] דשחיטה העשויה כקולמוס, דהיינו שהניח הסכין על הצואר בעיקום קצה אחד של הסכין לצד הראש וקצה השני לצד הגוף ושחט כך, או שהניח הסכין ישר רק שעיקם בידו וירד למטה או למעלה, שחיטתו כשרה ואפילו לכתחלה יכול לשחוט כקולמוס.

כבר נתבאר דכשיש בצירוף החתכים רוב כשר ודווקא בהיקף ולא בצד אחד, לפיכך אם התחיל לשחוט והניח זה המקום והתחיל לשחוט במקום אחר באותו צד ובאופן שלא

יהיה שיעור שהיה יזהר שישחוט רוב הסימנים במקום השני, וכשיש רוב במקום השני כשר ואף על פי שאין השחיטה מפורעת וגלוי ע"י החתך הראשון, ופירוש מפורעת הוא דדרך בית השחיטה להתרווח והחתכים נמשכים למעלה ולמטה, וכאן בסבבת החתך הראשון אינו נמשך מה שכנגד החתך הראשון, אך אף שיש דעות בגמרא [ל' ע"א] דבעינן שחיטה מפורעת, מכל מקום להלכה לא בעינן שחיטה מפורעת [תוד"ה השוחט].

רבי יהודה אומר עד שישחוט את הוורידין.

ואמרו לקמן [כ"ח ע"ב], **אמר רב חסדא לא א"ר יהודה אלא בעוף, הואיל וצולוהו כולו כאחד, אבל בהמה כיון דמנתחה אבר אבר לא צריך.**

[יורה דעה סימן כ"ב] יש בבעלי חיים שני ורידים אצל הסימנים והם שני גידים דופקים בצואר על שני צידי קנה הריאה [רמב"ם בפירוש המשניות], וצוו חכמים שבעת השחיטה ישחוט גם את הוורידין או ינקבן בשעה שהוא מפרכס שעדיין הדם חם כדי שיצא הדם ולא יתקרב בתוכו, לפי שרוב דמים שבבהמה ובעוף נגררין אחר הוורידין שבצואר, ולא מלח ולא אור תוכל לשאוב כל הדם שבהם, ולא הוי כדם האיברים שלא פירש, לפי שבשעת השחיטה הדם מקלח ומזנק דרך מקום השחיטה ועוקר ונזדעזע ממקומו כל דם הנפש לצאת, וכשלא נחתכו הוורידין נשאר הדם בהם וגם מתפשט לבשר שסביב לורידין ואינו יוצא לא ע"י מליחה ולא ע"י צליה כל זמן שהעוף שלם, אבל ע"י חתיכה ומליחה יוצא הדם ואפילו לקדירה שפיר דמי [רא"ש].

לא החמירו חכמים אלא בעוף הואיל ודרכו לצלותו שלם, ולכן אף אם רצונו לחתכו לאיברים מ"מ לא יסמוך על זה לכתחלה דשמא ימלך ויצלנו שלם, אבל בבהמה לא החמירו בזה מפני שאין דרך העולם לצלות בהמה שלימה, ולפיכך אם רצונו לצלות שלימה כמו כבשים ועזים ועגלים קטנים ג"כ צריך לנקב הוורידין בשעה שהוא מפרכס או לשוחט ביחד עם הסימנים.

ובסתם עוף נשחט הוורידין ובסתם בהמה לא נשחט הוורידין, וכתב הרשב"א [בתה"ב] דהשוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהם דם,

מהו תיקו. בעי רב פפא החליד במיעוט סימנים, מהו תיקו.

[יורה דעה סימן כ"ד] לשון חלדה הוא לשון הטמנה וכיסוי מלשון חולדה הדרה בעיקרי בתים ומטמנת עצמה, כמו כן נטמן הסכין בשעת שחיטה ולא נראה לאויר העולם, וכיצד הוי חלדה כתב הרמב"ם [פ"ג ה"ט] כגון שהכניס הסכין בין סימן לסימן בין שפסק הסימן העליון למעלה בין ששחט התחתון למטה שהוא דרך שחיטה פסולה. הכניס את הסכין תחת העור ושחט שני הסימנים כדרכן או שהחליד את הסכין תחת צמר מסובך או שפרס מטלית על הסכין ועל הצואר ושחט תחת המטלית, הואיל ואין הסכין גלויה ה"ז ספק נבילה. וכן אם שחט מיעוט הסימנים בהחלדה וגמר השחיטה שלא בהחלדה ה"ז ספק נבילה. עכ"ל. ומיעוט הסימנים הוא בין מיעוט הראשון ובין מיעוט האמצעי, כמו שביאר שם [ה"ג] ז"ל, ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי ה"ז פסולה. עכ"ל. כלומר ספק נבילה, אבל אם בשליש האחרון החליד או דרס ס"ל דכשירה, דכן דעתו גם בשהיה במיעוט אחרון, וס"ל דזה שנשאר בסוגיין בספק בהחליד במיעוט סימנים זהו על מיעוט קמא או אמצעי, אבל על מיעוט בתרא אין כאן ספק, דכיון דרוב סימנים נשחטו כהוגן נגמרה הכשר שחיטה ושוב לא איכפת לן במה שנעשה אח"כ:

אבל רש"י ובה"ג ועוד ראשונים סוברים דהספק בגמרא הוא על מיעוט בתרא, דבמיעוט קמא פשיטא לן דהיא ודאי נבילה [רש"י ד"ה תיקו] כיון שהפסול הוא בהכשר השחיטה, ורק במיעוט בתרא י"ל כיון דנגמרה הכשר השחיטה לא איכפת לן או אפשר כולה חדא שחיטה היא ומיפסלה, דכיון דלכתחלה יש לשחוט כל הסימנים כי אגמריה רחמנא למשה דחלדה או דרסה פוסלת השחיטה אף במיעוט בתרא ובגמרא נשאר בספק והוי ספק נבילה.

וז"ל השו"ע [סעיף י'], אם לאחר ששחט רוב הסימנים החליד הסכין תחת מיעוט הנשאר משניהם או מאחד מהם ופסקו מותר, ויש מי שאוסר גם בזה, וראוי לחוש לדבריו לכתחלה. עכ"ל. ותופס העיקר לדינא כהרמב"ם, ולכן כתב על דעת רש"י רק שראוי לחוש לכתחלה. והרמ"א כתב עליו והמנהג להטריף כל חלדה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא בין בקנה

אף על פי שלא שחט את הורידין ולא נקבן א"צ לחתכה אבר אבר, דדווקא כשהדם מתעורר לצאת ואינו מוצא מקום לצאת ה"ל פירש ממקום למקום ואסור, אבל כשלא יצא מהם דם, הדבר מוכיח שלא נתעורר כלל הדם לצאת. והרא"ה [בבדק הבית] חולק בזה. וגם להרשב"א אינו אלא בצלי, אבל בבישול פשיטא שיפרוש הדם בשעת הבישול וישאר בתוך העוף והקדירה, ולכן צריך ניתוח אבר אבר בשעת מליחה כשמולחו לבשל [תב"ש]:

דף כ"ז ע"ב

באסיפה בעלמא סגי להו.

[יורה דעה סימן י"ג] דגים א"צ שחיטה, וכתב הרמב"ם [פ"א ה"ג] לפיכך אם מתו מאליהן בתוך המים מותרים ומותר לאכלן חיים. עכ"ל. דדווקא בבהמות וחיות ועופות שהצריכה תורה דתיפוק חיותם בשחיטה אי לא נפקי בשחיטה אלא במיתה הוה נבילה, וכן אם אכל מהם בעודם חיים הוה אבר מן החי, אבל דגים וחגבים שלא הצריכתן תורה דתיפוק חיותן בשחיטה, ממילא דאין כאן נבילה כשמתו ואין כאן אבר מן החי. ומ"מ יש אומרים דנהי דאין בזה אבר מן החי מ"מ אסור לאוכלן חיים משום בל תשקצו.

דף כ"ח ע"א

ואי אמרת אין שחיטה לעוף מן התורה תהני ליה סכין לטהרה משום נבילה.

כתב הרשב"א בחידושו, דמדקאמר תהני ליה סכין, משמע דאפילו מ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה חתיכת סימנים מיהא בעינן, שאילו הכהו על ראשו ומת או שחתך כנגד לבו הרי זה נבילה, ואין התרתו אלא מן הצואר, ואין שחיטה לעוף שאמרו שאין נוהגין בו הלכות שחיטה ואין פוסל בו שהייה חלדה הגרמה ועיקור, וכן פרש"י אין שחיטה לעוף מן התורה לומר שאין נחירה ועיקור פוסלין בו.

דף ל' ע"ב

אמר רב יהודה אמר רב החליד את הסכין בין סימן לסימן ופסקו פסולה, תחת העור כשרה וכו', בי רב אמרי תחת העור איני יודע וכו', תחת מטלית, מהו תחת צמר מסובך,

בין בושט. עכ"ל. ואין זה מטעם מנהג בעלמא אלא דכן עיקר לדינא לדעת רש"י ובה"ג שכל דבריו דברי קבלה, אלא דה"פ דכיון שנהגו להטריף בכל ענין, ממילא דקבלנו עלינו דעת רש"י ובה"ג לעיקר והכי קי"ל, וזה חמירא טובא משהיה במיעוט בתרא, דבשהיה יש סברא לומר כיון דכבר פסק מלשחוט נגמרה שחיטתו, אבל בדרסה וחלדה שהכל שחיטה אחת יש יותר סברא לאסור.

ומה שכתב הרמב"ם דבפרס מטלית על הסכין ועל הצואר ושחט הוא ספק נבילה, הרבה מהפוסקים חולקים בזה, וכמ"ש הטור דדווקא כשהמטלית קשור בה בצוארה או שהיתה מדובק בשעור בצוארה ושחט תחתיה הוא ספק ושחיטתו פסולה, אבל כשהמטלית רק פרוש על צוארה או כרוך בלא קשירה אין זה פסול והשחיטה כשרה, וכן הכריעו בש"ע [סעיף ה'] אלא שכתבו שלכתחלה יש לחוש לדברי הרמב"ם.

ומטעם זה יש ליזהר מאד בכבשים שיש להם בצוארם צמר מסובך הרבה לתלוש הצמר כדי שלא יטמון הסכין את עצמו תחת הצמר ויבא לידי חלדה. וכן יש למרוט הנוצות מעופות ממקום השחיטה מטעם זה, וביו"ט שא"א למרוט יזהר השוחט מאד להחליק הנוצות לכאן ולכאן בכדי שהסכין יהיה גלוי:

צריך ליזהר כשאדם שוחט וחס על העור שלא יעשה בו קרע גדול ושוחט בראש הסכין ומתכסה מהעור, דאם רק קצת ממקום השחיטה בהסכין מכוסה אפילו בדיעבד פסול. אמנם אם שוחט באמצע הסכין אין לחוש אם ראשו מתכסה בעור כיון שהסכין במקום ששוחט בו כנגד הסימנים אינו מכוסה, ויש מהראשונים שהחמירו גם בזה [טור בשם רא"מ], וראוי לחוש לדבריו לכתחלה. והב"ח אוסר גם בדיעבד וכתב הש"ך דלא נראה כן. וכן יש ליזהר כשחבל כרוך על צואר הבהמה להסירו מצוארה וכן יש ליזהר בכריכת מטלית על הסכין שלא יוכרך יותר בצד העב מבהצד הדק ששוחטין בו [תבואות שור]: